

Marknavne i Rørby Sogn

Af Inge Wohlert

De vigtigste kilder til viden om vort lands gamle marknavne er markbøgerne fra 1680'erne — et forarbejde til Chr. V's matrikel 1688 — og de kort, der blev tegnet i forbindelse med udskiftningen o. 1800.

For Rørby Sogns vedkommende er det så heldigt, at der foruden markbogen 1682 (herefter betegnet MB) også findes tre kort fra 1787 i kopi fra 1805 (betegnet MK), et over hver af sognets tre byer Rørby, Kærby og Ugerløse. Det bemærkes, at MB kun findes i ekstrakt, d. v. s. jordstykkernes opmåling findes ikke anført, kun de enkelte bymænds andel af de forskellige jordstykker. Dette medfører dels en større mulighed for afskrivefejl, dels en — ret ubetydelig — usikkerhed m. h. t. jordstykkernes rækkefølge, hvilket igen influerer på stedfæstelsen. Alle navnevarianter er ikke medtaget i det følgende. Endelig findes i Stednavneudvalget en indberetning fra 1926, indsendt af lærer Georg Lond. Denne indberetning tillige med senere indhentede oplysninger fra sognet, navneformer fra moderne kort og navne fra H. P. Ernstsens, Historiske Optegnelser om Rørby Sogn, 1918, betegnes i det følgende under eet med „nu“. Af moderne navne er kun sådanne medtaget, som kendes fra MB eller MK.

Ved den følgende gennemgang af navnestoffet vil MB blive lagt til grund. Det vil ses, at nogle af navnene er let forståelige den dag i dag, hvorfor de ikke vil blive yderligere omtalt, medens andre for nutiden mere dunkle skal søges forklaret, ligesom i enkelte tilfælde stedfæstelsen af bestemte navne vil blive begrundet. Hvor samme navn optræder flere steder, sker den

nærmere omtale af det første gang, det forekommer. * ved et ord betegner dette som konstrueret.

Røerbye-Bye Hafver trende Marcher, 1. Øster wang, 2. Røer Moesze wang, 3. Kirche wang.

Kirchewang, MK *Kirke Wangen*.

Ellebiergs Aasz; Sansbiergs Aasz, Sandbiergs Aasz, MK Sandbjergs Agre, nu Sandbjerg; Store Sandbiergs aasz; Finche bierchs aasz, finchebiers gierre, MK Finkebeks Agre; Dieve Kier Aasz, MK Dybekjers Agre; Beszes Mayestycher; Hanne hofvedts Aasz; Hannes aas mellum bacherne, MK Mellem Banke, nu Mogens Banke; Mesing biergs Aasz; Baggeneaa; Schollebiergs Hofvedt Aasz; Schollebiergs Aasz, MK Skjoldebjergs Agre, nu Skjoldbjerg; Banneagersz Aasz, MK Barnekrogs Agre, nu Barne- eller Banemose, den gamle Mose, Store- og Lille Bavnemose; Ofverste dutte Aasz, MK Overdutte Agre, nu Dutte, Dutton; Kappelsz aas, MK Kabel Agre, omtrent det samme, som nu kaldes Fladen; Ticgebiergs Holm, MK Tejbjergs Agre, nu Tej(g)-bjerg, Tagbjerg, Teglbjerg; Nehersz Duttons Aasz, MK Neerdutte Agre, nu Dutte, Dutton; Kirche agersz Aasz, Kirche aas, MK Kirke Agre; Gier aas; Greddeg Agersz Aasz, Gredde agers Aasz; Biug aasz; Lang Kiersz Hofvedts; Vorms Holm; Halaggersz aas, MK Hyll Agre; Dam aggersz Aasz, MK Damholms Agre; Tofft aggersz Aasz, MK Tofte Agre; Lille Holms Aasz, Holm aas, MK Holme Agre; Kircheholms Aasz, MK Holm.

På MK findes endvidere Aarbye Agre, Aarebye Holme, Bye Agre, Hell Ager, Hulke Agre og Provstens Holm.

Finchebierchs aasz, finchebiers gierre synes at indeholde ordet bjerg, mens MK har bæk. Første led er fuglenavnet finke.

Beszes Mayestycher. Maye er en skriveform for made, eng. Beszes kan ikke forklares.

Hanne hofvedts Aasz ser efter rækkefølgen i MB ud til at have topografisk forbindelse med Hannes aas mellum bacherne, hvilket antyder, at der også er forbindelse mellem navnene. Hofved har almindeligvis i stednavne betydningen „fremspring“. Hannes aas kan indeholde genitiv af kvindenavnet Hanne eller

af mandsnavnet Hannes, en form af Johannes, bl. a. kendt fra et dokument af 14/2 1397, hvor Kalundborgs borgmester Hannes Dondeman nævnes. Man kunne da med de foreliggende navnelid have ventet et *Hannes aas's hoved(s aas) eller lignende, og Hanne hofvedts Aasz må snarest anses for en reduceret form af dette omstændelige navn. Dog er den mulighed også til stede, at Hanne hofvedts Aasz er et sammenligningsnavn; sammenligningen med et hanehoved kendes også ellers i danske marknavne; Hannes aas er da formodentlig forskrevet.

Mesing biergs Aasz ser ud til at indeholde samme ord, som forekommer i sogneavnene Mesing i Hjemlev Herred og Mesinge i Bjerger Herred, Fyn. Disse navne tolkes som afledning af enten gammeldansk mes „vidjekurv“ eller et andet gammeldansk *mes „meise“ (fuglenavnet).

Baggene aas indeholder en gammel form af ordet bavn, ældre bagn, baken, og må ses i forbindelse med Banneagersz Aasz. De nyere navneformer viser, at man har opfattet navnet snart som dannet af bavn, snart af barn og snart af bane. Dette skyldes lydligt sammenfald af disse ord i dialekten.

Skjoldbjerg er et sammenligningsnavn. Sammenligningen af en bakke med et buet skjold er overalt i landet faldet naturlig.

Ordet dutte er beslægtet med dot, tot og bruges som betegnelse for den lille græsbevoksede plet, der ofte kommer til at ligge i midten, hvor tre veje mødes.

Tejbjerg kunne måske indeholde et ord, der svarer til oldnordisk teigr „jordstrækning“, norsk teig, „afgrænset stykke jord eller skov“. Det kendes fra ældre dansk som tej(e) „jordstrimmel, jordstykke“.

Gier aas er sammensat med ordet gærde (sml. i Østervang Gerlands aasz, på MK skrevet Gjerd Agre).

Greddeg eller Gredde Agersz aasz kan ikke forklares. Ganske vist findes der et tillægsord greddig eller gredde „ivrig, grisk, forhippet“, men det er kun kendt fra nordjysk.

Vorms Holm af personnavnet Vorm. På MB's tid hedder en af mændene i Rørby Worm Wormsen.

Om Halager — vel egentlig et Hale-ager, om jordstykke af

lang og smal form — eller Hyldager — af trænavnet Hyld — er det oprindelige navn, kan ikke afgøres med sikkerhed. MB har imidlertid et andet eksempel på usikkerhed m. h. t. a:y, nemlig Halledas:MK Hylledyssel (Rørby Østervang), hvor såvel den moderne navneform Hylledyssel som naboskabet til MB Hylle Dys (Kærby Kirkevang) viser, at a må bero på en skrivefejl.

Dam har her muligvis den ældre betydning „dæmning“, „inddæmmed jordstykke“.

Holm bruges om forhøjning i lavt terræn, eng- eller mose- drag med sådanne forhøjninger.

Hell Ager, måske af navneordet hælde „skråning“.

Hulke Agre indeholder samme ord som Hølch i Ugerløse Kirkevang, det skrives almindeligvis holk og betegner en dyb hulning eller sænkning i jorden, undertiden med en kilde. Beslægtede navne er Hølkerup i Ods Herred og sognenavnet Hylke i Voer Herred; i jysk dialekt findes ordet hylke i betydningen „lav, våd eng“. Hulke kan være en overkorrekt skrivemåde for Hølke (egl. Hylke); i den stedlige dialekt går u over til ø.

Rørmoesze Wang, MK *Rørmose Wangen*, nu *Rørmose*.

Gundhøysz Aasz, MK Gulhøv Agre; Rør-moesze Aasz, MK Rørmose Agre; Gaasze holmb; Solhøysz-Aasz; Thjørne holmen, MK Tone Agre; Een Aasz Østen for Twed Høye, Tvædhøysz Aasz, Tvedhoy Agre, MK Tvehøysz Agre, ditto Humper; Thranestætt: Aasz; Weyer hoysz Aasz, MK Meierhøysz Agre; De stycher Norden for Stijbanche; Tranaggers Aasz, MK Trane Agre; Søe-kraag Aasz, MK Søe krogs Agre; Dyresteens Agre, MK Dyrsteens Agre; De stycher under Aarbye Toffter, MK Smaae Søekrogs Agre; Hangholmsz Aasz, MK Haneholms Agre; Wrangemoesze Aasz, MK Wrangle mose, nu Vrange Mose; Qværcke-Røylsz Aasz; Skaldre Aasz, MK Skalle Agre; Mellem Veysz Aasz, MK Mellemeveje Agre; Holmsagger Aasz, MK Holme Agre; Hæstholms Aasz, MK Hestholme Agre; Svijne kiærz Aasz, MK Svinekjærz Agre; Moorebierre Aasz, Moorebierre Gauffls Aasz, MK Muurebjergs Agre, Muurebjergs Humper;

vandløb eller lignende samt et jordstykke afgrænset af en sådan Flindtebjergs Aas, MK Flintebjergs agre, nu Flintebjerg; Sviinevadtz Aasz, Svijne-Wadtz Aas, nu Svinevaad, (-vade); Guulekiels Agg-Aasz, Guule-Kiæls Aggr: MK Guule Kilde, Guulekilde Agre; Kildstocherne; Broebechs Aasz, MK Brobeks Lodder, Brobeks Agre; Tyremoesze Agre, MK Tyvemose Agre, Tyvejord; Stiisagger Aasz, Stijbanche, MK Kjerbye Stie; Bye-toffte Aasz, MK Tofte Agre, Toftebek; Graafeldte Agre, MK Graaefilde Agre; Bønlands Aasz, MK Bønland Agre; Døsz-agrene, Dysz Aasz; Pijnesbjergs Aasz, Pieresbierre Aasz, MK Piinsbjergs Agre; Pieresbjerg-Gaufles Aasz, Pieresbjergs Gauffls Aasz, MK Piinsbjergs Humper, Kilde aggers Aasz, Kildaggre.

På MK findes endvidere Provstens Holm og Søebanke Agre, nu Søbanken.

Rørmose har navn af bevoksningen med tagrør.

MB Gundhøysz Aasz er identificeret med MK Gulhøv Agre, dels fordi MB nævner den i række med andre jordstykker, som kan stedfæstes til den nordvestlige del af Rørby Rørmosevang, dels fordi materialet viser flere andre eksempler på vaklen mellem l og n. Det kan ikke fastslås, hvilken skrivemåde der er den oprindelige. Gundhøy kan indeholde en genitiv af mandnavnet Gunni, medens Gulhøj har farvebetegnelsen gul, måske på grund af plantevæksten.

Thjørne holmen kan være dannet af et ord tjørne, der betyder tjørnekrat; MK formen Tone Agre er sikkert en skrivefejl for Torne Agre, idet torn ofte bruges i betydningen tjørn.

Ordet tved, der findes i Twed Høye betyder i stednavne vistnok almindeligvis „fældet træ“, „rydning“. Da ordet ikke eksisterer i det almindelige ordforråd, har MK erstattet det med det mere forståelige tve-.

Weyer hoysz Aasz kan jævnføres med den bekendte Vejrhøj i Faarevejle S, Ods Herred. Første led betyder „vind, blæst“.

Stijbanche indeholder det oftere forekommende navneord sti, der kan have forskellige betydninger, nemlig „gangsti, fodsti“ og „fold, indelukke“.

Krog betegner i stednavne dels en krumning af en vej, et

krumning, dels afsides beliggenhed i byen eller marken (afkrog).

Dyresteen må antagelig — ligesom Dyre Ellemose, Reerslev S, Løve Herred — indeholde tillægsordet *diger*, ældre dansk *dighær* „svær, stor“. Dyrsten på Samsø forklares ud fra samme ord.

Hangholm : Haneholm. Et gammeldansk navneord *hang* findes i betydningen „hængning“, hvorimod betydningen „hældning, skråning, skrænt“ er ret ny i sproget. Men navnets betydning er i øvrigt ganske uklar, da de kendte navneformer afviger så væsentligt fra hinanden.

Vrang betyder „skæv, krum, forvreden“.

Røgel, også skrevet bl. a. *røyl*, *rogel*, *røgle*, *royel*, betyder i marknavne almindeligvis „langstrakt, lav forhøjning“. *Kværk* er et andet ord for hals, der i stednavne bruges til at kendetegne en smal, langstrakt lokalitet, eventuelt en indsnævring.

Skaldre : Skalle. Skaldre, eller almindeligere *Skjaller*, er navn på en plante, *Rhinantus Crista galli*. Skalle forekommer ofte i stednavne og betegner gerne en strækning, der er øde, bar eller ufrugtbar. Her beror det dog sandsynligvis på en forskrivning.

Moorebierre kan måske indeholde navneordet *mor*, betegnelse for en bestemt brunsort jordart, ofte moseagtig. MB skriver „Aff liige beschaffenhed“ med *Hæsthølmbs Aasz* og *Svijnekiærs Aasz*, der igen betegnes som „Middell Biug Iord af Leer oc sand Muld“.

Humpe er betegnelse for et lille stykke af en mark.

Gavl betegner i stednavne skrænt, klint og lignende. Det kan også bruges om et trekantet areal.

Tyremose. På landbrugsfællesskabets tid tilkom det gerne bønderne efter tur at passe bytyren (ofte et år ad gangen), og bestemte jordstykker var så til gengæld henlagt til brug for den mand, hvis hverv det var. Sandsynligvis er MK's Tyremose at regne for en skrivefejl (i en lidt skødesløs skrift kan *v* og *r* let forveksles). I øvrigt er navne, der kendetegner bestemte steder som tilhold for tyve (eller undertiden som rettersted), langt fra sjældne.

Graafeldte *Agre*. Navnet kommer måske af et navneord *gråfeld*, svarende til oldnordisk *gráfeldr* „loden skindkappe af grå farve“. Fra Kong Valdemars Jordebog kendes en *Skinfælz mosæ*. Disse navne er sammenligningsnavne.

Bønland betyder Bønneager.

Pieresbjerg eller Pijnesbjerg. MK-formen tyder på, at Pijnesbjerg må være den rigtige form af navnet. Det kunne da være et navn af samme art som de bornholmske Morgenpinen og Pinen, der betegner jorden på de pågældende områder som særlig sen og vanskelig at bearbejde.

Østerwangen, Øster wang, MK Øster Wangen.

Loppe toerens Holm, MK Lopholms Agre, nu Loppetornen; Kauringe Holms Aasz, Kauringe Holms Aasz, MK Kavringeholms Agre; Krog agre Aasz, MK Krog Agre; Tou Stente Aasz; Franchrup Aasz, MK Frankerups Holme, nu Frankerup Mosen, Dend Store Tove Stete Aasz; Elle Mose agers Aasz; Lychebiere aasz, nu Lykkebjerg, Lykkebjerg Mose; Steendys Aasz, MK Dys; Wømmelsmosze Holms Aasz, nu Vijums eller Villems eller Vilms Mose; Høffuedytz Aasz, Hoffve Dytz Aasz; Den lille giere Holm; Dend aasz for i Dysszen; Ellebiers Hule; Tvehøffs Aas, nu Tvehøj; Fladbiers Aasz, MK Fladebjergs Agre; Lille Fladbiers Hule Aasz; Schrine Aasen, Schrinebiere Aasz, Dend anden Aasz bag Schrinebiers Aasz, nu Skridebjerg, Skribjerggaard; Graffuis Holm; Tings ager Aasz; Blomstyché Aasz; Stigs aasz, MK Sties; Lille Stigs holms aasz; Nels Egners Dys aasz; Stigsholms aasz, MK Søndre Sties Agre; Kragsteens Aasz, MK Kragesteen Agre; Damager Aasz; Snæbelle Aasz; Kielingholms Aasz, MK Kællings Holm; Aalebechs Aasz, MK Aalebeks Agre; Dend Aasz Wed Franchrup Gierde; Lange Dysz Aasz, MK Lange Dysse; Gerlands aasz, MK Gjerd Agre; Laane hoffeds Aasz, MK Lodden Høv, nu Laadenhøj, Nordenhøj; Halledas Aasz, MK Hylledyssel Agre, nu Hyldedyse; Fledes Aasz, MK Flede Agre; Præstekiers aasz, MK Præstekjærs Agre; Værsløff Maade; Biug aasz; Nerve Dam; Deyne Duffvel, MK Degne Dyvels Humper; Krusze ro-gels Aasz, Øster Kiels Aasz, MK Øster Kilde Agre.

På MK findes yderligere Kneit Agre, Staalersteen Agre og Wenner.

Kavringeholm er et sammenligningsnavn; kavring er navn på forskellige slags små, runde brød.

Tou Stente kan måske indeholde mandsnavnet gammeldansk Tovi eller kvindenavnet gammeldansk Tova. Der er dog også mulighed for, at det kan være talordet to.

Lykkebjerg af løkke „indelukke“.

Wommelsmosze. At dømme efter de moderne former af navnet må MB's navneform være fejlskrevet. Det ser nærmest ud til, at navnet er dannet af mandsnavnet Villum, Vilhelm.

Hule svarer til gammeldansk hola „hule, fordybning“ og anvendes i stednavne om små dale og lavninger.

Skridebjerg, Skribjerg kan forklares af tillægsordet skred eller skre „glat“ om bakke „stejl, brat“, mens MB's navn kan være sammensat med et udsagnsord svarende til oldnordisk skriðna „glide“.

Graffuis Holm ser ud til at indeholde mandsnavnet Graves; da dette imidlertid er en ret ung omdannelse af Gregorius og ydermere en specielt vestjysk form af navnet, er der måske større sandsynlighed for en genitiv af navneordet grav.

Blomstyeche af ældre dansk blomæ „blomst“.

Stigs aasz eller Sties af personnavnet Stig eller navneordet sti.

Nels Egners Dys aasz. Nogen Niels Ejner omtales ikke i MB.

Snæbelle kan være en sammensætning med navneordet elle „bevoksning med ellekrat“ eller med belle, en sideform til det almindelige stednavneled balle „forhøjning“. Første leds betydning er ganske uvis.

Fledes Aasz. Genitiv af navneordet flæde „flade, flad mark, fladt stykke land, agerskifte“.

Nerve Dam er ganske usikkert; man kunne gætte på en sammensætning med neder eller et „nær ved dam(men)“?

Deyne Duffvel. Dybbel eller døbbel er afledt af tillægsordet dyb og betegnelse for sump, bæk, mosehul; vistnok altid en lille lokalitet.

Krusze rogels Aasz kan indeholde persontilnavnet Kruse eller måske en afkortet form af et plantenavn som krusemynte, krusekål eller lignende.

Kneit Agre. Første led gengiver sikkert dialektudtalen af ordet knægt.

Staalersten kan måske være dannet af personnavnet Staale, ældre Stali, med det r-indskud, som også kendes fra f. eks. Fjenne(r)slev, Hemme(r)shøj.

Wenner kan ikke forklares.

Kierbye Bye haffuer trende Marcher: 1: Lille Wang 2: Røermøse wang 3die Kraage dysze Wang.

Lille wang.

Mølle høys Aas, MK Møllehøvs Agre, nu Møllehøj; Steen Stente Aas; Wibeholm; Vberup stentes Aas, MK Opperup Agre; Haldsteens aas, MK Halsteens Agre; Erte bierg, MK Ertebjerg; Rye Krogs Aas, MK Ryis Agre; Søe høys Aas; Østen for Søen; Kobroe stycher, MK Kobroe; Vlff høys aas, MK Ulehøvs Agre, nu Uglehøj; Spær Røgels homper; Spær røgle Aas, MK Spørøyer; Steenbiergs aas, MK Store Steenbjergs Agre, nu Steenbjerg Mose; Tocherne; Toffte Aas, MK Tofter; Parche Agre, MK Park Agre; Høy kiers aas; Noles holm, MK Hokesholm; Lille Steenbjerg, MK Smaae Steenbjerg; For i Gamle gaarden; Tulebiergs aas, MK Tunebjerg, nu Tunbjerg, Tonbjerg; Kildebjergs aas, MK Kiellebjergs Agre; Grydebjerg, nu Grydebjerg; Trolleleds holm, Trolle holm, MK Trolle Agre; Fluebiergs aas, Fluebierg, MK Fluebierg.

På MK desuden bødker Agre, Galebeks Agre, Hosseholm, Palholm, Svanemose Agre, Øllemose Agre, nu Ølmosen.

Haldsteens aas må sikkert sættes i forbindelse med det gammeldanske tillægsord hal(l) „skrå, hældende“.

Rye Krogs Aas kan jævnføres med sognenavnet Rye i Volborg herred. Navnet er beslægtet med udsagnsordet rydde, ældre rythia, og bruges om skovrydning.

Uglehøj ser efter MB-formen ud til at være en omtydning af et Ulvehøj.

Spær kan betyde „lanse, spyd“ eller være det fra tagspær kendte ord „lang stang“. Begge dele kunne bruges om et jordstykke af lang, smal form. Endelig kan det høre til udsagnsordet spærre.

Tokkerne. Tokkejord kaldes i ældre tid den ikke opmålte jord, jord uden for fællesskabet, eller måske jord, der tildeles en mand efter skøn. Ordet er almindeligt i danske stednavne.

Park. I markbøgerne finder man ofte ordet fiskepark „lille fiskedam“.

Nolesholm er sandsynligvis (ud fra navnenes rækkefølge i MB samt de mange fælles bogstaver) samme lokalitet, som på MK kaldes Hokisholm. Første led synes at være et personnavn, men på grund af de usikre skriveformer er en forklaring ikke mulig.

Tulebjerg er formodentlig en fejl i MB for Tunebjerg (sml. Gundhøj : Gulhøv o. a.). Betydningen uvis.

Grydebjerg. Ordet gryde plejer i stednavne at betegne en fordybning i jorden. Dette navn kan dog også være en sammensætning med ældre dansk grýt „grus, sten“.

Trolleleds holm er den almindelige form i MB. Formodentlig en sammensætning med navneordet trold eller persontilnavnet Trolle.

Galebeks Agre ligger både i Lillevang og Kragedysse Vang. Betydningen uvis.

Hosseholm er snarest et oprindeligt Horseholm, af hors „hest, specielt hoppe“. Jfr., at MB skriver Bars Røgel i Kærby Lillevang, hvor MK har basrøyle.

Palholm. Betydningen uvis.

Øllemose. Ifølge stedlig overlevering hentedes her vand til ølbrygning. Navnet forekommer flere steder på Sjælland og er snarest et oprindeligt Ulvemose med den dialektale overgang af u til ø.

Røer-Moese Wangen. (Nu Rørmosegaard).

Sønder Riis Agre, Sønder Riis Høy, MK Riis agre, Riishøvs Agre; Smaa Riis Stycher, MK smaae Rishov; Menniche moes, MK Melkmose Agre; Tofte Agre, MK Tofter; Lousteens Aas; Lousteens Holm; Lunds Aas; Smaa Raageleds Stycker; Bars Røgel, MK basrøyle Agre; Bars Røgels Holm; Raageleds Aas; Huil-løus Aas, MK Store Hjulskovs Agre; Lille Huil Løus Aas, MK

Smaae Hiulhøy; Kraag Agre, MK Krog Agre; Murrebiers Aas, Sonden for Murbierg, MK Murebjergs Agre; Eschholm; Esch Holms Homper; Bølbroe Aas, MK bolbroe Agre; Østre Støcher ved Byes Høye; Bandsholm; Østre bands Holms Homper; Norden Willen Tving; Willen Tvings Aas, MK Vildentvengs Agre; Lang Aggers Toeren, MK Langestorn; Schade Stæds Aas, MK Skadestets Agre; Andekiers Aas, MK Andekiærs Agre; Steens Høys Aas, MK Steenhøvs Agre; Westre Steens Høys Aas; Nordre Steens Høy; Lee Lænds Aas; Norden for Høyene; Sonden for Høye; Westen for Høye; Østen for Høyene; Westre Steens Høys Stycker; Maae Holm; Magle Mad, MK Maglemose Agre; Svine Wads Holm, MK Svinevaads Agre; Nørre Magle Mad; Sand Holms Aas; Lille Murrebiers Aas; Tjørne Høys Aas, MK Tjørnehøvs Agre, nu Tjørnehøj; Tjørne Høys Homper; Wester Tjørne Høys Aas; Østen for Greflings bech; Sønder Biørne Øye; Østre Biørne Øye; Nordre Biørne Øye; Riges Aggers Høyfd; Røer Moese Aas, MK Rørmose Agre; Wangeled Aas, MK Vangeleds Agre; Kanne Steen, MK Kandesteens Agre; Snee bechs Stycker, Schmeerbechs Stycker; Gammele Baun; Kalfhøys Aas, MK Kalvhøvs Agre; Bertels Aas, MK bertels Agre; Kirche Stentte; Brobechs Aas, MK brobeks Agre.

På MK findes yderligere Giede Agre, Myrre Enge, Skarpe St, Sorte-Mose-Agre, Steensholms Agre, Søholms Agre.

Ris betyder „krat, mindre skov“.

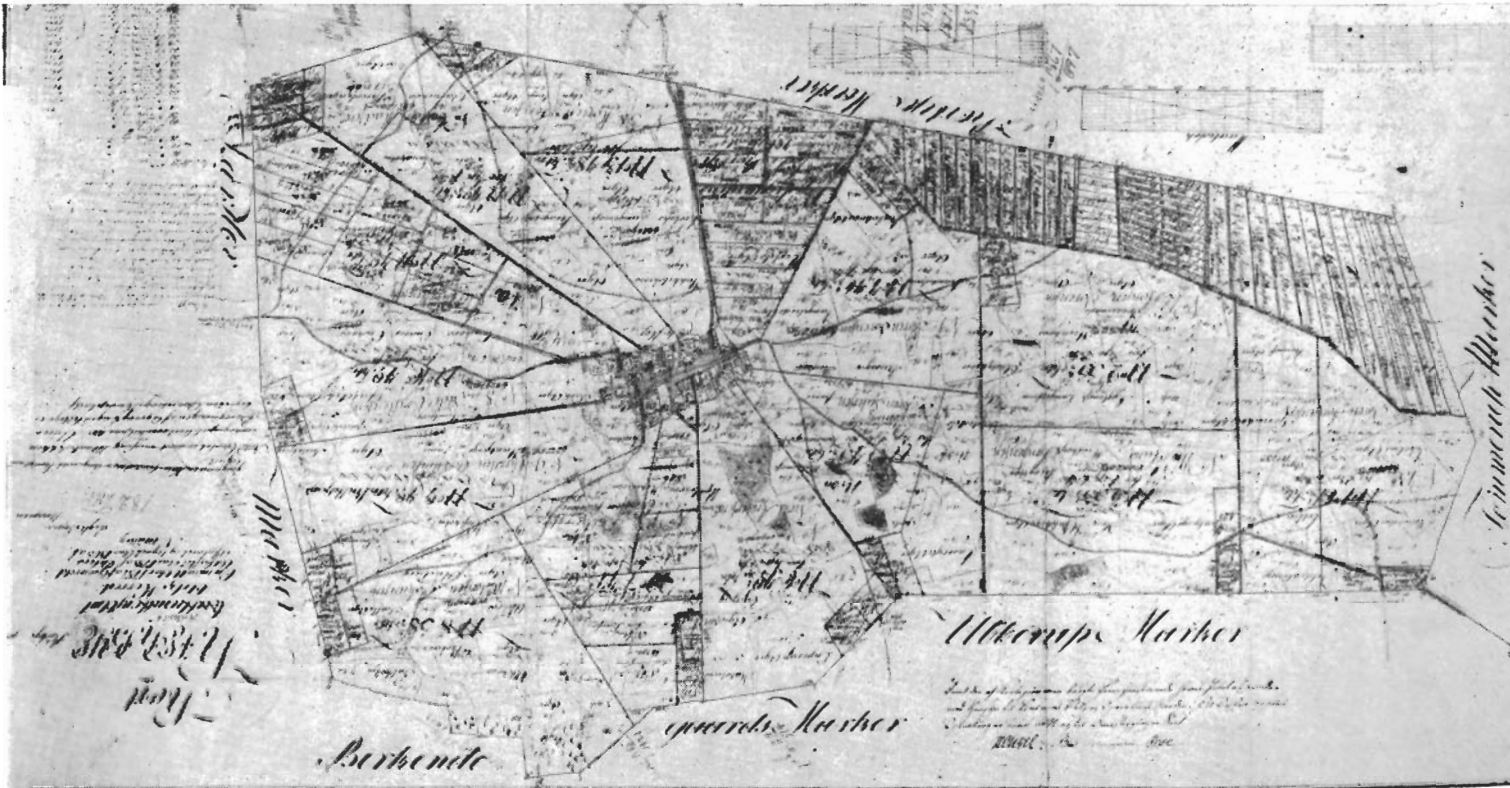
Menniche moes er identificeret med Melkemose, dels på grund af rækkefølgen i MB, dels under hensyntagen til den oftere iagttagne usikkerhed overfor n : l. Navnets betydning uvis.

Lousteens Aas. Betydning uvis.

Bars Røgel. Forledet er måske tilnavnet barn, da et n let vil falde bort i gruppen -rns-.

Huilløu er formodentlig samme navn som det oftere forekommende Hvil(e)høj, dannet til udsagnsordet hvile. MK's former må bero på en fejllæsning af forlægget.

Murrebier, Murbierg kan måske være sammensat med navneordet mur. Der er ingen topografisk forbindelse med Moorebiere i Rørby Rørmose Vang.

St. James Market

St. George Market

St. Andrew Market

St. Philip Market

St. Paul Market

St. Peter Market

St. John Market

Each of these pieces of land is granted to the respective
 and should be taken as a general guide. But the names
 of the pieces of land are not to be taken as a
 rule. The names are

St. John Market
 St. Peter Market
 St. Paul Market
 St. Andrew Market
 St. George Market
 St. James Market
 St. Philip Market

Eschholm er dannet af trænavnet esk, det samme som ask.

Bølbroe. Bolbro eller Bulbro er et almindeligt forekommende stednavn. Det er samme ord som det ældre danske navneord bulbro, „bro af træstammer, plankebro“. Her med overgang af u til ø.

Bandsholm kan ikke forklares.

Willen Tving. Tving hører til udsagnsordet tvinge og betyder vistnok „indsnævring, indhegning“, måske specielt „løkke“ eller „vænge“, undertiden snarest „afkrog“. Ordet er intetkøn (MB fra Harested S, Ringsted Herred har: Oppe i Tuinget), hvorimod første navneled ser ud som en gammel akkusativ hankønsform af tillægsordet vild. Denne form var imidlertid stivnet ud fra visse faste forbindelser og kunne bruges — dog navnlig poetisk — i samme betydning som vild. Til sammenligning kan nævnes, at Langesø i Vigerslev Sogn på Fyn på et MK fra 1767 kaldes Langensø, og fra samme sogn har MB 1682 Langenborg Huse.

Schade Stæds Aas. Stæd, Stet betyder „stente, overgang over et gærde“. Første led kan være fuglenavnet skade.

Lee Lænds Aas. Samme navn findes i Kragedysse Vang, hvor MB har Sønder Leer Tend, MK Leelens Agre. Navneordet lend forekommer hyppigt i sjællandske marknavne; det synes at betyde „landstrækning“. Navnet er i øvrigt ganske uigennemskueligt.

Maae er det samme som made „eng“.

Bjørne Øye. Øje er i stednavne ofte betegnelse for et lille vandhul.

Riges Aggers Høyfd. Måske af personnavnet gammeldansk Riki. Høfd betyder i marknavne „forager“. I denne MB er ordet ikke altid klart adskilt fra hofued „hoved, fremspring“, ligesom det vistnok undertiden kan være forvekslet med høgh, høy „høj“.

Kanne Steen. Forledet kan være det i middelalderen almindelige tilnavn Kannæ, eller stenens form kan have vakt forestillinger om en kande.

Snee bech eller Schneerbech er af ganske uvis betydning. Man kunne tænke sig, det kunne høre sammen med navneordet snare, beslægtet med nedertysk sner „bånd lagt i slyngninger“.

MB omtaler ikke nogen Bertel.

Myrre Eng kan indeholde insektnavnet myre eller navneordet myr eller myre „mose“.

Skarpe St. Skarp bruges om stenet og gruset jordbund.

Kraage Dyse Vang, MK Kragedysse, nu Kragedysse.

Tofte Jord, MK Tofter; Hylle Agre, MK Hyll Agre; Graf Agre; Kiercke Stente; Broe Becken, MK brobeks Agre; Hylle Dys, Hylle Dys Agre; Kraage Dyse Agre, Kraage Dysz Agre, MK Kragedøsse Agre, Kragedysse; Allebechs Aas; Kierlinge Holm, MK Kierlinge Agre; Stavels Kier, MK Stakkelskiærs Agre, nu Stavnskjærgaard; Lange Møe, Lange Møl, MK Lange-mose Agre; Westen Ørne Øe, MK Aarnehøv Agre; Østen Ørnes Aas, MK Aarnehøv; Stavens Dys, Stauens Aas, MK Staudysse Agre, nu Stavndysse; Sønder Leer Tend, MK Leelens Agre; Franckerops Gier Aas, MK Frankerup Holm; Tuer Aas; Sand Holm, MK Store Sandholm; Lange Dys Aas leger Ø: for Tuer Aas, MK Dies Agre; Mellem Kiers Aas, MK Mellemkiær; Øns Høus Aas, MK Ønshøvs Agre, nu Onshøj eller Olshøj; Brunning Moese Aas.

På MK findes desuden Gaasemose Agre, Galebeks Agre, Spids Agre.

Allebechs Aas. Første led kan måske være trænavnet al „elletræ“, man skulle ganske vist så vente et Albæk, men til sammenligning kan tjene bynavnet Allerød (Bløvstrød Sogn), hvis ældste former er sammensat med Al-; 1585 findes første gang formen Alle-, og fra 1660 er Alle- enerådende.

Stavels Kier findes i nutiden bevaret i gårdsnavnet Stavnskjærgaard; det kunne tyde på, at her igen er en n:l forveksling i MB. MK's navneform må da bero på en misforståelse af navnet, og kærrets navn må høre sammen med den nærved liggende Stavens Dys. Navnet kan indeholde ordet stavn i den ældre betydning „stub, stamme“, eller i den fra norsk kendte betydning „fremspringende højde, odde“. Det kan dog også tænkes, at Stavels Kier er den oprindelige navneform, som sent er blevet

ændret på grund af fejlagtig tilknytning til Stavens Dys. Første led kan da være navneordet stabel „pæl, stolpe“.

Lange Møe i MB kan være en skrivefejl for Lange Mae, hvorfor den er identificeret med MK Langemose.

Ørne Øe, Ørnes Aas er formodentlig et oprindeligt Ørnehøj og Ørnehøjs Aas, af fuglenavnet ørn. Man kan godt høre ø foran r udtalt med en meget åben lyd, hvilket kan forklare MK's skrivemåde med aa.

Øns Høu, nu Onshøj eller Olshøj. Da højnavne ofte har et personnavn som første led, kan man sammenligne dette navn med det falsterske sognenavn Ønslev, som tolkes af et ellers ukendt personnavn *ønir. Da vi ikke kender højnavnet fra ældre kilder, kan man imidlertid intet sige med sikkerhed om dets betydning. Den nye navneform Ons- eller Olshøj kan skyldes et ubevidst ønske om mere kendte navneled.

Brunning Moese kan måske være en afledning af gammel-dansk brun „brønd, kilde“.

Vgelösze Bye, Hafuer Trende Wanger. 1. Waldeberigs Wang. 2. Kierche Wang. 3. Lille Wang.

Waldeberigs Wang, MK Voldbjergs Agre, nu Voldbjerg.

Wonge Leedz Støcher; Baufn Aasszen, MK Barre Agre; Thiuf Kilde aas; Houff mossze støcher, Hauff Mossze støcher, MK Have mose Stykker, nu Havemosegaard; Korsz Høy aas, MK Korshøye, nu Korshøj; Hyll ager aasz; Høysteens aasz, MK Høvesteen; Graa Konteholmen; Sties agr Aas, MK Stiisagre; Ørne beck, MK Ørnebek; Sand grauffs Aasz, MK Sandgravs Agre; Sandgrauffs støcher; Søe Krogs agr, MK Søkrogene; Slusszen Aasz, MK Sluserne; Den Aasz bag paa Grødebierg, MK Grydebjerg, nu Grydebjerg (og Grydedal); Den Aasz For paa Grødebierg; Krog Agr, MK Krogager; Swin lort Aaszen; Siell agr Aas, Seel agers Aasz, MK Selager; Skad holmen, MK Skadeholmen; Klede Kiersz agr, Klæ kierisz Agr, MK Klædekjer; Gnæckis Høy agr, MK Gnekkehøyes Agre, nu Gnægeshøj; Vnder i Søen, MK Søe agre; Boell Eng aas, MK Biel agre; Gnækeshed,

MK Gnekkehøys Agre; Abel gaardz agr, MK Aulegaards Agre; Holmes agr, MK Halme Agre; Koekiers Holm, MK Koekjers Holm; Manen, J Manem, Mannem, MK Mands Agre; Donbiedz Hoffuet, MK Dunsbjergs Hoved; Galte mossze Støcher, MK Galtmose; Reff Røgell agr, MK Riveroyel; Sualle becks thofft, MK Svanebjergs Tofte; Holle Becks Støcker, MK Haulebeck, nu Hulebæk; Strand agr, MK Strandagre; Donszberig aas, MK Dunsbjerg.

På MK findes endvidere Hynderne, Knolle Stykr, Kragebjerg, Mortens Agre, Skrædder Agre, Slettekjær og Svalerups Agre.

Voldbjerg indeholder sikkert det ældre danske ord wal(l), „græsbevokset mark“, i senere dansk almindeligvis skrevet vold (jfr. de talrige Valby'er og Voldby'er).

Baufn Aasszen er identificeret med Barre Agre på grund af naboskabet med Baane Støcher og Barne eller Bavnehøj.

Houff mossze støcher — sjældnere skrevet Hauff — hører til ordet have i dets ældre betydning „indhegning, vænge“.

Graa Konteholmen. Samme navn kendes fra svenske naturnavne, Gråkuntan, betydningen obsøn.

Siell agr Aas — i Kirkevangen kaldet Sel agre — såvel som Siele mad, Sielle mad i Lillevang, er sikkert dannet af plante-navnet selje „pil“.

Klede Kiersz agr kan måske indeholde ordet klid, også skrevet kle; det kunne måske gå på jordbundens udseende (MB: Leer og lidet muld).

Gnæckis Høy kan ikke ses at have forbindelse med noget andet ord end udsagnsordet, ældre dansk gnegge „vrinske“; det kan også betyde „vrænge“ eller „spotte“ og ville i og for sig give god mening som persontilnavn, blot kendes et sådant ikke.

Heed betegner i sjællandske stednavne en flad, skovløs strækning.

Boell Eng. Boel brugtes undertiden som betegnelse for et jordmål (af varierende størrelse); boel kunne også være betegnelse for en bestemt del af bymarken.

Abel gaard. Abildgaard betyder frugthavn, her dog måske brugt som persontilnavn.

Manen. Bestemt form af ordet ma(d)e, eng, skulle blive ma(d)en, dette ord er undertiden blevet opfattet som ubestemt form og har fået bestemthedsendelsen tilføjet endnu en gang.

Donbiedz Hoffuet og Donszberig aas må efter formerne på MK at domme høre sammen og den første form være fejlskrevet. Hvad Donsz-, Duns- her betyder kan ikke ses af det foreliggende materiale. Landsbynavnene Donse (Karlebo S, Frederiksborg Amt) og Dons (Almind S, Vejle Amt) søges begge forklaret som oprindelige sønavne indeholdende plantenavnet dun (dunhammer o. lign.).

Sualle becks thofft er identificeret med Svanebjergs Tofte dels på grund af rækkefølgen i MB, dels ud fra usikkerheden overfor l:n, endelig ved parallelisering med finchebier:Finkebek i Rørby Kirkevang.

Kiercke Wangen.

Lambe høien, MK Læmmerknos; Presteholmb, MK Præsteholm, Præsteholms Agre; Dee Støcher bag bie tøre moesen; Bag paa Ellebergs Støcher, MK Smaae Ellebjerg, Store Ellebjerg; Kæretoffter, Karetofftter, MK Kurretoft; Baane Støcher, Bahne Stochr, MK Barnestykr, nu Barnehøj eller Bane- eller Bavnehøj; Katte stiert; Slangehøj Aasz, MK Slaaenhøye, nu Slaanshøj; Lunds agre, MK Lundsagre; Lunde moesze holmb, MK Lundemose holm, nu Lundemose; Lunde broe støcher, MK Lundebro Stykr; Selagre, MK Selager; J man agre; Daa Røgel, MK Drageroyel, nu Dragerøiel; Daarøgelsz holmb, MK Drageroylsholm; Magel hois agre, nu Malhøj; Lamme Søe agre, MK Smaae Lammesoe Agre, nu Lammesø; Sandagre; Raamoese Agre, nu Raamose; Dee Støcher i kochers halmb; Swathøj aasz, nu Skvat-høje; Brun høj aasz; Staledesz aasz, nu Staaledshøj; Wei høj aasz; Trettensz boel; Buszberg aasz, Møehøis aasz, MK Mohoye, nu Møhøj; Mellum agre; Wammen agre, Wamen agre; Egneholmb; Traneholmb, MK Traneholm; Heldilene, Heldlen; Abildgrd aasz, MK Aulegaards Ager; Kierche brinche, nu Kirkebrinken; For paa brunhøj; Toffterne; Wangededz Støchern; Hølch, MK Holkerne; Kloche kiers stychr; Kusze Kier; Nore-

berg, Nøre bergs gauff, MK Store Nørreberg, smaae Nør-berg, Nørrebergs Holm; Gyldle Røil, MK Gyldenroyel; Røhr moesze holmb, MK Rørmoseholm; Tøre moesze Støcher, De Støcher Ved Tøre moesen; Tjørne bergs aas, MK Tjørnebjerg; Wed aarebye Diige; Toehofs aasz, Toehøfs aasz, MK Tuehøye; Aarbye diige aasz, MK Aarbye Digestykker.

Desuden findes på MK Badstrup Agre, Kjerntofte, Krogager, Steenager og Øxeskaft.

LæmmerknoS mangler sikkert en ø-streg, knøs betegner i stednavne en lille høj.

Bie tøre moesen er sikkert fejlskrevet.

Kæretoffter har som forled navneordet kær, mens første led i Kurretoft er samme ord som det fra jysk kendte korre „bydam, gadekær“. Da stedet ligger lige ved byen, kan man ikke ud fra beliggenheden slutte, hvilken navneform der må anses for den rette.

Katte stiert er et sammenligningsnavn, „hale“ er en almindelig betegnelse for lange, smalle jordstykker.

I Drageroyel kan forledet være navn på fabeldyret drage; det forekommer ikke sjældent i højnavne, muligvis oprindelig i forbindelse med skattesagn. Om jordstykket har skiftet navn, eller MB-formen er fejlskrevet, kan ikke afgøres; Daarøgel danner en udmærket parallel til Ræverøgel.

Om Raamose indeholder dyrenavnet rå eller navneordet rå i betydningen „stang, grænsemærke“ kan ikke afgøres.

Swathøj aasz eller Skvathøj indeholder ordet skvat, der her kan have betydningen „lille dyng“.

Staledesz aasz kan måske være en sammensætning med „led“; men navnets betydning er uvis.

Trettensz boel. Formentlig bestemt form af navneordet trætte „strid, proces“.

Buszberg Aasz. Navneordet bus „fjorgammelt, vissent græs“ kendes kun fra jysk. Men måske kan ordet her være brugt i betydningen „halm, der stoppes ind ved mønningen under tækning“.

Møehøi — første led er muligvis det ældre danske tillægsord mio(r) „smal“.

Wammen agre. Af uvis betydning.

Egneholmb. Udsagnsordet egne eller opegne bruges „naar By-mænd lade Qvæget paa Byens Fællede drive sammen, paa det at enhver kan tilegne sig sit, efter det bestemte Antal“.

Heldlene, Heldlen. Betydningen uvis. Måske kan det være en skriveform af det i marknavne ikke sjældne hælde „stejl skråning, skrænt“, i bestemt form, flertal eller ental.

Kusze Kier. Første led kan være det gammeldanske tilnavn Kuse eller navneordet kusæ „den, der frygtes“ (beslægtet med udsagnsordet kyse „skræmme“), eller det kan være en reduceret form af et plantenaavn som Kusseurt eller lignende.

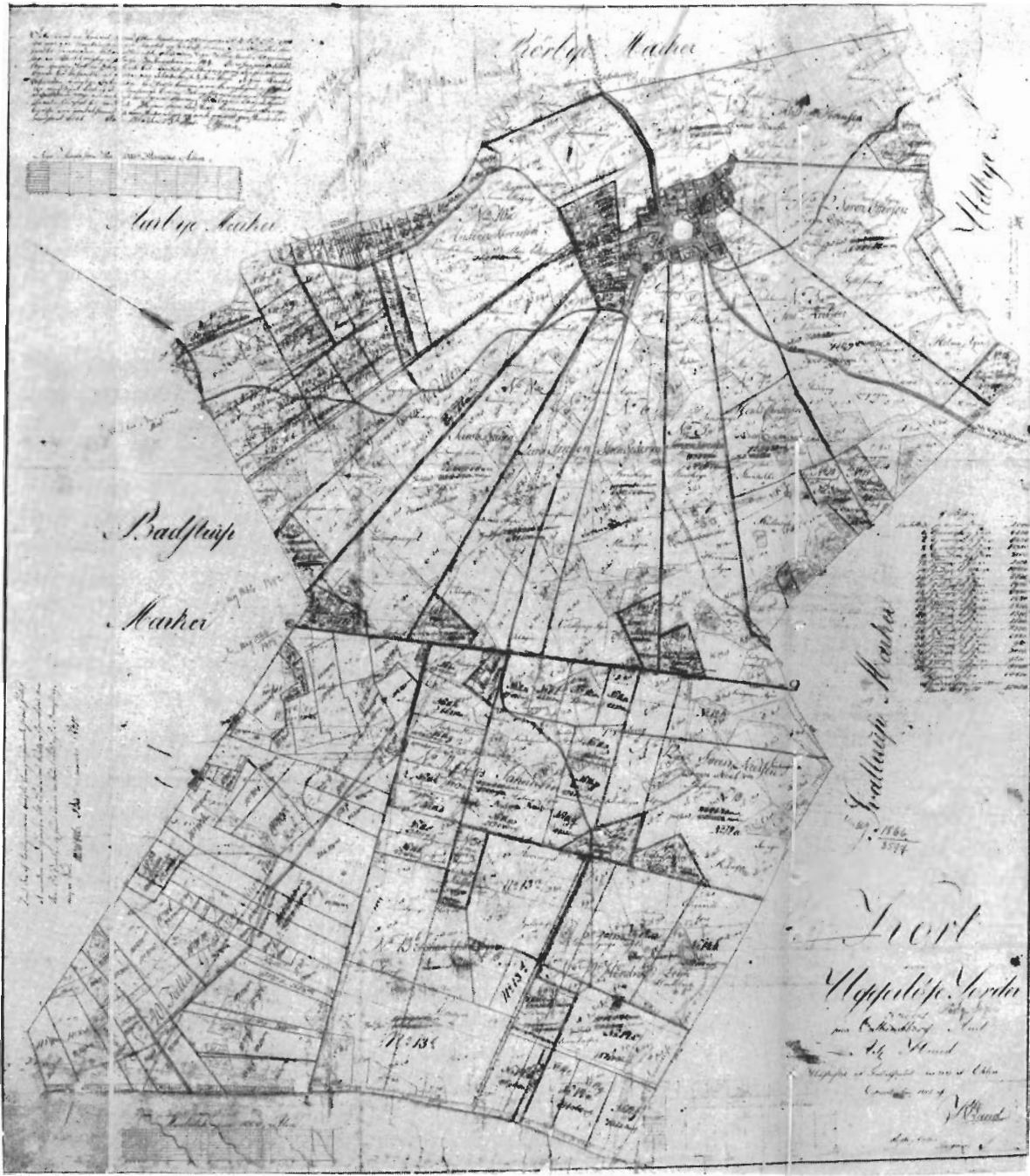
Gyldle Røil. Sammenholdes med MK's skriveform kan man her igen formode en n:l forveksling, således at navnet er Gyldne Røgel. Gylden „guldfarvet, gul“ kan sigte til plantevæksten.

Kjerntofte kan være dannet af navneordet kærn „lidet Vandstade, en Siig i Marken, der om Sommeren bliver tør“.

Øxeskaft er sammenligningsnavn for en lang, smal ager.

Lille Wang.

Low kier stycher; Toffterne, MK Tofterne; Aaszten Michell Pederszens høf uider, MK Michel Pederssens Høye Agre; Aaszten Jens Nielszens stij, MK Iens Nielsens Stie Agre; Elle høfde Ager; Elle høfde stycher; Siele mad, Sielle mad; Løckebierg stycher; Piille Kiers Aas, MK Pilekjær; For paa Gaar høye, Bag paa Gahr høfde, gaar høfued, MK Gaardhøye, nu Gaardhøje; Bør Aasz, Synden Børen, Østen for børen, MK Børe Agre, Børen, Børe Stk, nu Børen eller Borgen, Børbanken; Tøitte fang, MK Store Tyttefang, Smaae Tyttefang; Holm Ager; Tromper halsten; Ved schell bech; Vnder wette Røyel, MK Vøtterøyel; Lang Ager, MK Langager; Flade biergis ager, Fladis biergs aas, MK Fladebjerg, nu Fladbjerg; Stiis ager, MK Stiis Ager; Flade biergs holm, MK Fladebjergs Holm; Lang agers høffued, MK Langagers Hoved; Dømme Røyel, MK Dummerøyel; Kiste Røyel, MK Kisterøyel; Kalfue

K. u. k. Stadt- und Land-Vermessungs-Plan

K. u. k. Stadt- und Land-Vermessungs-Plan

Radetzky

K. u. k. Stadt- und Land-Vermessungs-Plan

K. u. k. Stadt- und Land-Vermessungs-Plan

Fort

K. u. k. Stadt- und Land-Vermessungs-Plan

K. u. k. Stadt- und Land-Vermessungs-Plan

K. u. k. Stadt- und Land-Vermessungs-Plan

K. u. k. Stadt- und Land-Vermessungs-Plan

Døflen; Høfued wods aasz, MK Høvevads Agre; Steenkilde; Kors høfds aasz, MK Korshøye, nu Korshøj; Joens Røyell, MK Jonsroyel; Mølle stubs aas, Mølle støbs aasz (omtrent samme lokalitet som MK Rodehunde og Mellemekevele), nu Møllestømp; Høfsteens aas, MK Høvesteen; Hofmosze stycher, Hafmosze stycher, Hafmosze holm, MK Have mose Stykker (også i Voldbjerg Vang); Grønnegade; Grynstycher; Toffte stycher, MK Tofte Agre; Stycher Ved Jens Jbsens hoy.

Endvidere på MK Mellemekevele og Rodehunde.

Low kier kan måske være et lav-kær af tillægsordet lav, jfr. den sjællandske udtale af personnavnet Lau som Lov. Snarere indeholder det dog navneordet gammeldansk loĝh, low „vand til brygning“. Da navnet i MB nævnes lige før Toffterne, ligger kæret sikkert umiddelbart ved byen.

Hverken Michell Pederszen eller Jens Nielszen bor i Ugerløse på MB's tid.

Børen er et gammelt voldsted og navnet en afledning af ordet borg, et gammeldansk *byrĝhi „forskansning“. Dette ord, der kendes fra flere danske og svenske stednavne, er imidlertid intetkøn. I det foreliggende navn har vi da formodentlig bevaret en stivnet form af ordet i flertal, bestemt form. Da intetkønsordenes bestemte form i flertal senere fik samme bøjning som fælleskønsordenes, er dette navn gået over til at opfattes som bestemt form af et fælleskønsord i ental.

Tøitte fang. Fang betyder tilliggende, specielt overdrev eller udmark. Første leds betydning er uvis.

Tromper halsten. Tromper kan måske komme af dialektordet trompe, trumpe „roden af et fældet træ“.

Wette Røyel. Første led kan være navneordet vætte, „lille væsen, nisse, pusling, specielt om lysende småvæsener, der færdes i nærheden af mennesker“, men det er ganske usikkert; vætte findes i flere andre betydninger i gammeldansk.

Domme Røyel kan måske indeholde tillægsordet dum i betydningen „dunkel, mørkagtig“.

Høfued wods aasz. I dette navn står ordet høfued i betydningen „kreatur“.

Joens Røyell. MB viser, at en af bymændene i 1682 hed Joen Espensen.

Grønnegade er et almindeligt forekommende stednavn, det har rimeligvis betydningen „græsbevokset vej“.

Grynstycher. Gryn kan måske sigte til jordstykkernes ringe størrelse. Ifølge MB indeholder de kun 4 agre.

Jens Jbsen bor ikke i Ugerløse på MB's tid.

Mellemkævle. Kævle er betegnelse for lille rundt træstykke, stor træblok eller klods, afkvistet stykke af fældet træstamme m. m. Her er det formodentlig brugt sammenlignende.

Rodehunde synes at bero på en skrivefejl.

Af ovenstående oversigt over marknavnene i Rørby Sogn vil det ses, at der er en ret stor kontinuitet i navnestoffet, indtil marknavnene ved udskiftningen mister deres praktiske betydning og derfor går i glemme. De af navnene, der er bevaret til nutiden, er næsten alle navn på store og fremtrædende lokaliteter. Ingen af de forekommende navne er kendt fra ældre kilder end markbogen, hvilket medfører et meget stort usikkerhedsmoment i tolkningerne. Navnene kan fra deres opståen, til de blev nedskrevet i markbøgerne, være undergået forandringer, der gør dem ganske uigennemskuelige eller associerer dem med ord, de oprindelig ingen tilknytning har haft til; derfor må de i det foregående forsøgte navnetolkninger tages med forbehold og ikke anses for mere end en påpegen af tilstedeværende muligheder.